

TANULÓI TEVÉKENYSÉGFORMÁK ÉS A TUDÁSTRANSZFER KAPCSOLATA A KÖZÉPISKOLAI TURISZTIKAI SZAKMAI NYELV OKTATÁSÁBAN

RELATIONSHIP BETWEEN FORMS OF STUDENT ACTIVITIES AND KNOWLEDGE TRANSFER IN TEACHING THE SPECIAL LANGUAGE OF TOURISM IN SECONDARY SCHOOLS

SZANYI ILDIKÓ¹

A szakmai idegen nyelv oktatásának folyamatát, annak célját és tartalmát a gazdasági élet diktálta trend formálja. Az adott szakma idegen nyelvének tudása javítja a munkaerőpiaci elhelyezkedés esélyeit, hozzájárul a foglalkoztatottság emelkedéséhez és az ország versenyképességének növekedéséhez. Napjainkban egyre több, az oktatáspolitikával összefüggő pedagógiai és pszichológiai kutatási eredmény lát napvilágot, melyek középpontjában a tudástranszfer tanulmányozása áll. Ezzel párhuzamosan a tudás átvihetősége, más helyzetekben való alkalmazása nemcsak a tudományos élet, hanem az iskolai nyelvoktatás egyik alapkérdésévé is vált. Cikkemben a tudástranszfer oktatói és tanulói oldaláról vizsgálom meg a szakmai idegen nyelv oktatásának feltételeit és lehetőségeit. A vizsgálódás alapjául a Miskolci Szakképzési Centrum Berzeviczy Gergely Szakgimnáziumában 2016 januárjában szakmai idegen nyelvet tanuló diákok (46 fő a turisztikai szakma, 63 fő a vendéglátás idegen nyelvét tanulja) körében végzett kérdőíves felmérés eredményei szolgáltak.

Kulcsszavak: oktatásmódszertan, nyelvoktatás, szakmai idegen nyelv.

The process of teaching languages for special purposes, its objectives and content are formed by trends determined by the economy. Knowing the language of a given trade improves the possibilities in the job market, improves employment as well as the competitiveness of the country. Recently, there have been more and more pedagogical and psychological research results published in relation to the educational policy, with the knowledge transfer as the focal point in the studies. Parallel to this, the possibility of knowledge transfer, its application in other areas is not only one of the basic questions of scientific life but also of language teaching in education. In my paper, I examine the conditions and possibilities of foreign language teaching for special purposes from the perspective of teachers and students in the process of knowledge transfer. My research is based on a questionnaire survey conducted in January 2016 among the students of Berzeviczy Gergely Specialised Grammar School of the Vocational Training Centre of Miskolc, studying foreign languages for special purposes (46 students studying the language of tourism, 63 studying language of catering).

Keywords: teaching methodology, language teaching, language for special purposes.

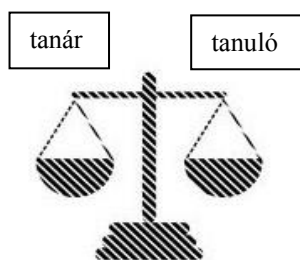
BEVEZETÉS – MI IS AZ A TUDÁSTRANSZFER?

Napjainkban egyre több, az oktatáspolitikával összefüggő pedagógiai és pszichológiai kutatási eredmény lát napvilágot, melyek középpontjában a tudástranszfer tanulmányozása áll. Ezzel párhuzamosan a tudás átvihetősége, más helyzetekben való alkalmazása nemcsak a

¹ SZANYI Ildikó
MSZC Berzeviczy Gergely Szakgimnáziuma
3530 Miskolc, Hősök tere 1.

tudományos élet, hanem az iskolai oktatás egyik alapkérdése is. Mit is jelent maga a fogalom? A tudástranszfer fogalmának értelmezése legegyszerűbben szakaszainak megállapításából vezethető le. Ennek alapján a tudástranszfer a tudás továbbításából, a tudás befogadásából és a befogadó általi használatából áll (ROMSICS 2005). A fogalom etimológiai magyarázatáról Molnár Gyöngyvér *A tudástranszfer* című cikkében a következőket olvashatjuk: „a transzfer a „trans”, azaz „át, keresztül” és a „ferre”, azaz „vinni, hordani” szavak összetételéből keletkezett” (MOLNÁR 2002: 65). Valaminek az egyik helyről a másikra történő átvitelét, áthelyezését jelenti. A kifejezést számos dologgal kapcsolatban alkalmazzuk, a tanulás folyamatával kapcsolatos használata a 19–20. század fordulóján került be a pedagógia és a pszichológia szakirodalmába.²

A tudástranszfer szakaszainak Romsics által adott meghatározása alapján tehát a tudástranszfer az *oktatás*, a *tanulás* és a tanuló általi *hasznosítás* folyamataiból áll. A befogadó, azaz a tanuló általi hasznosítás határozza meg az előző két folyamatot, az oktatás módszerét, formáját, tartalmát. A szakmai idegen nyelv oktatása rendkívüli felkészültséget igényel éppen úgy a tanári, mint a tanulói oldalon. Ha valamelyik oldal hiányosságban szenved, nehezebb a közvetítés, csorbul a tudástranszfer.

1. ábra
A tudástranszfer résztvevői

1. A SZAKMAI IDEGEN NYELV TANÍTÁSÁNAK ÉS TANULÁSÁNAK FELTÉTELRENDSZERE

Mielőtt konkrétan rátérünk a turisztikai szakmai idegen nyelv sajátosságaira, vegyük sorra a szakmai idegen nyelv tanításának és tanulásának általános tanári és tanulói feltételrendszerét. A szakmai idegen nyelvet oktatónak a magas szintű nyelvi felkészültség mellett alapos *módszertani ismeretekkel* is rendelkeznie kell, hiszen a szakmai idegen nyelvű képzésben bizonyos oktatási módszereket hangsúlyozottabban, az anyanyelven folytatott oktatástól eltérő módon kell alkalmazni. A jelentés megértése érdekében egyszerre kell nyelvi és pedagógiai módszertani eszközöket bevetnie, továbbá képesnek kell lennie arra, hogy ugyanazt a közvetítendő tartalmat többféleképpen is ki tudja fejezni. Fontos, hogy az oktató tudjon példákkal alátámasztani, szinonimákat használni, érthetően definiálni, kulcsszavakat kiemelni, szemléltetni. A tartalom közvetítése szempontjából lényeges szerepet kap a mondanivaló világos szerkezeti felépítése. A szakszavak használata miatt megnő az interakciók száma, a tanulók

² Lásd Thorndike 1901 transzfertheszt; Judd 1915, azonos eljárások elmélete; Weinert 1974, azonos feladattulajdonságok elmélete; Bransford, Detterman, Sternberg 1990, kontextushoz való kötöttség, tanulási környezet; Haskell, 2000, a tanulás transzferálása. (MOLNÁR 2002 alapján).

aktivizálásának fontossága. A megértés ellenőrzése is nagyobb jelentőséget kap.³ Szakmai idegen nyelvet oktató középiskolai tanárként rendkívül fontosnak tartom az idegen nyelven oktatott *szakma alapos elméleti és gyakorlati ismeretét*. Csak annak a szakmának az idegen nyelvét képes a nyelvtanár gond nélkül oktatni, amelyet saját maga is elsajátított, és vagy jelenleg is gyakorolja, vagy legalábbis elméleti szinten átlátja. Az iskolarendszerű szakmai nyelvoktatás további elengedhetetlen feltétele az adott szakmai idegen nyelv *kerettantervének*, ezzel együtt a tantárgy kimeneti követelményének, valamint a *helyi tantervnek* az ismerete. A kerettanterv adja meg az adott iskolatípusban tanulók számára egységesen érvényes célokat, lényeges tananyagokat, műveltségi területeket, követelményeket, óraterveket, meghatározza az egyes tantárgyak óraszámát, a tananyag felépítését és felosztását az egyes évfolyamok között, továbbá az adott szakasz befejező évfolyamának kimeneti követelményeit.⁴ A kerettanterv alapján állítja össze az adott tantárgyat oktató pedagógus az iskola helyi tantervét az iskola pedagógiai programjában kitűzött céljainak, alapelveinek megfelelően. Helyi jellegét az adja, hogy elfogadásában szerepet játszik a nevelőtestület elfogadó döntése.⁵ A kerettantervben található a szakmai idegen nyelvet oktató ajánlást a *tanulói tevékenységformákra* vonatkozóan, annak differenciálási módjaival (egyéni, csoportos, illetve osztályközösség szintű) és eszközszükségletével kiegészítve. Az adott óra tanítási célja, követelménye szerint választja ki az oktató a megfelelő tanulói tevékenységformákat, illetve az ezeknek megfelelő nyelvoktatási módszereket. A szakmai és az idegen nyelvi ismeretek együtt tanulhatóságának és taníthatóságának érdekében a tanulói tevékenységformák széles spektrumát kell alkalmaznia az oktatónak. A szakmai idegen nyelv oktatásának további elengedhetetlen feltétele a jól alkalmazható *tankönyv*, az oktató által összegyűjtött *segédletek*, szakmai anyagok. Napjaink nyelvoktatási és nyelvtanulási módszerei a „való világból” származó, a gyakorlati életben alkalmazott, jól használható szakmai nyelven íródott autentikus források használatát részesítik előnyben (SZEKERESNÉ RÓZSA 2006).

A szakmai idegen nyelvet tanulók számára az egyik fontos feltétel az adott szakma ismerete, a *szakmai tudás*. Amennyiben a szakmai idegen nyelvet tanuló anyanyelvi szinten rendelkezik az adott szakma szókincsével, vagy párhuzamosan sajátítja el ennek anyanyelvi és idegen nyelvi változatát, sokkal könnyebb az idegen nyelvi szókincs elsajátítása. A szakmai idegen nyelven történő sikeres szóbeli és írásbeli kommunikációhoz azonban a szakmai tudás és az általános és szakmai szókincs mellett, fontos a tanuló *nyelvi felkészültsége*, azaz jó nyelvtani, mondatszerkesztési, hallás utáni megértési és olvasásértési képességekre, helyes intonációra is szükség van. A tanulónak tehát alaposan ismernie és általánosan használnia kell az adott idegen nyelvet. Napjaink információs társadalmának globális környezetére definiált nyelvi műveltségi kompetenciáit (funkcionális, akadémiai, kritikai, szociokulturális,

³ Az itt felsorolt oktatói kompetenciákat Kurtán Zsuzsa elsősorban a felsőoktatásra nézve határozza meg, lásd KURTÁN 2006. E kompetenciák azonban nemcsak a felsőoktatás területén fontosak, hanem a középiskolai szakmai idegen nyelv oktatásában is elengedhetetlenek, így cikkemben én is megnevezem ezeket.

⁴ „A Szakmai idegennyelv-gyakorlat oktatásának alapvető célja, hogy a tanulók elsajátítsák szakterületük szakmai nyelvezetét. Ezen szakmai nyelven legyen képes levelezést lebonyolítani, valamint bármilyen szintű kommunikációt folytatni. Biztonsággal használja a protokolláris érintkezés szabályait idegen nyelven is.” (Részlet a Szakmai idegen nyelv tantárgy kerettantervéből.)

⁵ Másodlagos, de nem elhanyagolható jellemzője, hogy a helyi kultúra elemeit is az elfogadott mértékben tartalmazza.

elektronikai)⁶ hozzárendelték meghatározott foglalkozási típusokhoz,⁷ melynek eredményeképpen közös jellemzője lett e munkatípusoknak, hogy mindegyik elvár végzőjétől bizonyos, a munka jellegétől függő mértékű nyelvtudást, nyelvi kommunikációs készségeket (SILYE 2006). A szakmai idegen nyelvet tanuló célja alapvetően nemcsak azt befolyásolja, hogy mely nyelvi műveltségi kompetenciák fejlesztésére van szüksége, de azt is, hogy az egyes ismereteknek és kompetenciáknak milyen mélységű és összetételű elsajátítása a leghasznosabb számára (CSAPÓ 2002). Ehhez természetesen szükség van a tanuló részéről befogadási szándékra, *motivációra* az adott szakmai idegen nyelv tanulásához. Az eredményes nyelvtanulás alapfeltételeiként emelik ki a motivációt és az érzelmek szerepét, azaz hogy a nyelvtanuló pozitívan viszonyuljon a tanulás tárgyához, értse meg, hogy miért kell tanulnia (EINHORN 2015). Európai lakosok nyelvtanulási szokásait felmérő kutatások alapján dominálnak a nyelvtanulási motivációban a munkához és a jobb álláshoz kapcsolódó célok,⁸ valamint jól megfigyelhető, hogy a gazdaságilag gyengébb országokban még erősebb az átlagnál az a meggyőződés, hogy a nyelvtanulás célja a külföldi munkavégzés, és ez Magyarországon is így van (EINHORN 2015: 43).

2. A TURIZMUS SZAKMAI IDEGEN NYELVÉNEK TANÍTÁSI ÉS TANULÁSI FELTÉTELRENDSZERE

Az előző általános áttekintés után vizsgáljuk meg a tudástranszfer oktatói és tanulói oldalainak feltételeit a turisztikai szakma idegen nyelvére vonatkozóan! A fentiek alapján természetes elvárás lenne, hogy egy adott szakma idegen nyelvének oktatására olyan oktató vállalkozzon, akinek változatos módszertani eszköztára és alapos szakmai ismeretei vannak. Igényes az az oktató, aki nem elégszik meg a nyelvtanítás szűk korlátaival, aki szakmai továbbképzéseken vesz részt, illetve önképzéssel arra törekszik, hogy az adott szakma idegen nyelvén folyamatosan fejlessze magát.

A tanulók nyelvi felkészültsége, szakmai tudása mellett, mint ahogy az előző fejezetben is szó volt róla, az eredményes nyelvtanulás szempontjából fontos a tanulási attitűd, a motiváció is. Minél inkább látja a nyelvtanuló az adott szakmai idegen nyelv használatának előnyeit, lehetőségeit, annál motiváltabb a tanulás során. A motiváció esetén fontos, hogy az adott szakmai idegen nyelvet tanuló szeresse a szakmát, lásson benne lehetőséget a jövőbeni

⁶ Ezek a nyelvi műveltségi kompetenciák az alábbi készségekből és kompetenciákból tevődnek össze (KASPER 2000): *Funkcionális nyelvi ismeretek és készségek*: beszéd, értés, olvasás és írás idegen nyelven, valamint ezek kognitív fejlődés szolgálatába állításának képessége. *Akadémiai nyelvi készségek*: a különböző diszciplínákhoz tartozó és különböző műfajú írott vagy hangzó szövegek elemző és kritikai értelmezése, hasonló szövegek előállítás; idegen nyelvű új ismeretek felkutatása, elsajátítása és rendezése, az ehhez szükséges stratégiai kompetenciák alkalmazása. *Kritikai nyelvi készségek*: az idegen nyelven szerzett információk értékelése, szelektálása, rangsorolása, önálló következtetések kialakítása és megfogalmazása. *Szociokulturális kompetencia*: megszerzett ismeretek és nyelvi készségek bi- vagy multikulturális kontextusban való sikeres alkalmazása. *Elektronikai kompetencia*: az idegen nyelvű elektronikus forrásoknak és műveleteknek az előbbi négy szint szerinti alkalmazása. (SILYE 2006)

⁷ Reich (1991) az alábbiak szerint gondolja rendszerezni az információs társadalom foglalkoztatási sémáit: *Rutinmunkát végzők*, például a betanított gyári munkások, szalagmunkások, informatikai rutinmunkások stb. *Humán szolgáltatók*, például a kórházi személyzet, vendéglátóipari szolgáltatók stb. *Szimbolikus analisták*, például az informatikusok, rendszerszervezők, stratégiagyártók és elemzők, mérnökök, ügyvédek, orvosok, tudósok, más magasan kvalifikált értelmiségi foglalkozásúak stb. (SILYE 2006)

⁸ Forrás: *Europeans and their Languages*, 2012, 62. (EINHORN 2015: 35 alapján)

munkavégzés, elhelyezkedés szempontjából. A megkérdezett tanulók 90%-a azért tanulja a szakmai idegen nyelvet a megjelölt középiskolában, mert ebben a szakmában szeretne elhelyezkedni.⁹ Megállapítható tehát, hogy a konkrét, céltudatos motiváció nagymértékben hat a szakmai idegen nyelvet tanulók teljesítményének fejlődésére.

A szakmai idegen nyelvet oktató számára központilag előírt norma a már említett kerettanterv. A megnevezett középiskolában idegenforgalom szakmacsoportban szakmai idegen nyelv tantárgyat érettségi előtt és érettségi után, ún. szakképző évfolyamokon tanítanak. A tantárgy szerves része a turisztikai szervező, értékesítő, valamint az idegenvezető szakmáknak. Jelen esetben, a turisztika szakmát tekintve a kerettanterv a következő témaköröket és óraszámokat adja meg az érettségi előtti évfolyamokon:

11. évfolyam	
Társalgás, információ közvetítés idegen nyelven (36 óra)	
	Turisztikai szakterületek szakmai nyelve
	Gasztronómiai szakmai nyelv
	Szállodai szakmai nyelv
Tárgyalástechnikák; üzleti levelezés (36 óra)	
	Tárgyalási technikák nemzeti sajátosságai, a használt szakmai nyelvezet jelentése
	Üzleti levelezés formai követelményei
12. évfolyam	
Társalgás, információ közvetítés idegen nyelven (112 óra)	
	Közlekedési szakmai nyelv
	Utazási irodák szakmai nyelve
	Egészségturizmus
	Vallási turizmus
	Néprajz, népművészet
	Speciális területek (pl. lovasturizmus)
Tárgyalástechnikák; üzleti levelezésóra (32 óra)	
	Üzleti levelezés szakmai nyelve
	Tájékoztató levelezés, direkt mail (DM) szakmai nyelven
	Hivatalos egyéni szakmai levelezés szakmai nyelven

2. ábra

Kerettanterv témakörei Szakmai idegen nyelv tantárgyhoz, érettségi előtti képzésben

Hasonló témakörök találhatók a szakképző évfolyam szakmai idegen nyelv tantárgy kerettantervében is, azonban más felosztásban:

⁹ Az összes megkérdezett tanuló, azaz 109 fő körében végzett felmérés eredménye.

13. évfolyam

Társalgás, információ közvetítés idegen nyelven (216 óra)

Turisztikai szakterületek (pl. lovasturizmus) szakmai nyelve
Gasztronómiai szakmai nyelv
Szállodai szakmai nyelv
Közlekedési szakmai nyelv
Utazási irodák szakmai nyelve
Egészségturizmus szakmai nyelve
Vallási turizmus szakmai nyelve
Néprajz, népművészet szakmai nyelve

Tárgyalástechnikák; üzleti levelezés (72 óra)

Tárgyalási technikák nemzeti sajátossága, a használt szakmai
nyelvezet jelentése
Üzleti levelezés formai követelményei
Üzleti levelezés szakmai nyelve
Tájékoztató levelezés, direkt mail (DM) szakmai nyelven
Hivatalos, magán, üzleti levelezés formai követelményei

3. ábra

Kerettanterv témakörei szakmai idegen nyelv tantárgyhoz, szakképző évfolyamon

Jelentős eltérés csak az óraszámok területén tapasztalható: a turizmus különböző ágazatainak idegen nyelvi szókincsére mintegy 30%-kal kevesebb óraszámot ajánl a kerettanterv az érettségít megelőző évfolyamokon. Érettségi előtti rendszerben ugyanis azok a diákok tanulják a 11. és a 12. évfolyamon a szakmai idegen nyelvet, akik már a 9. évfolyamtól kezdve különböző szakmai tantárgyak segítségével ismerkednek a szakmával, közben fokozatosan sajátítják el a szakma szókincsét anyanyelvi és idegen nyelvi szinten egyaránt. Itt az oktató számára nem okoz különösebb nehézséget a turisztika alapszókincsének átadása, hiszen e szókincs nagyrészt a köznyelv szavaiból képződik, áll össze. Ezt az állítást igazolja a tanulók körében végzett felmérés is, mely szerint a válaszadók 86%-a egyetért azzal a megállapítással, hogy aki a szakmát magyarul is tanulja, könnyebben tanulja az adott szakmai idegen nyelvet.¹⁰ A tanulók pedig alapos általános nyelvi felkészültségük mellett könnyen sajátítják el a szakma szókincsét. Nehézebb a dolga az oktátónak, a tanulóknak egyaránt a szakképző évfolyamon, ahol a tanulók számára eddig teljesen ismeretlen terület a turizmus, akik más középiskolában szereznek általános vagy másik szakmai érettségi bizonyítványt. Itt a kettő tanéves képzés első évében tanulják a Szakmai idegen nyelv tantárgyat, párhuzamosan a többi szakmai tantárggyal magyar nyelven. Nincs idő a magyar nyelvű szókincs leülepedésére, rendszerezésére, azzal egy időben sajátítja el a tanuló az idegen nyelvű szókincset is. Ez a megállapítás szintén összhangban van a felmérés eredményeivel: a megkérdezett tanulók 81%-a ért egyet azzal a megállapítással, hogy aki a szakmát még nem tanulta, több tanári magyarázatra van szüksége a szakmai idegen nyelv megértéséhez.¹¹ A nehézség továbbá abból is adódik, hogy mivel a tanulók különböző középiskolákból érkeztek, más-más nyelvi szinteken állnak. A szakmai idegen nyelvet

¹⁰ A 46 fő turisztikai szakmai nyelvet tanuló diák körében végzett felmérés eredménye.

¹¹ A 46 fő turisztikai szakmai nyelvet tanuló diák körében végzett felmérés eredménye.

oktató nem kis feladata a különböző szintek egységesítése. Ezt a tanulók is nagyon jól érzik, hiszen a megkérdezett tanulók 94%-a gondolja úgy, hogy magas általános nyelvi felkészültség birtokában könnyebben tanulható az adott szakmai idegen nyelv.¹²

A kerettanterv témakörei nagymértékben meghatározzák az oktatás során alkalmazandó nyelvkönyvet. Az iskolarendszerű oktatás esetén azonban nemcsak a megadott témakörök játszanak szerepet a nyelvkönyvválasztásban, hanem egyéb tényezőket is figyelembe kell vennie az iskolának. A nyelvkönyvválasztást nemcsak az oktató és a kerettanterv, hanem a szülők szemszögéből is mérlegelni kell, azaz a többi tankönyvvel együtt megfizethető-e a szülők számára az egyébként sem olcsó nyelvkönyv, munkafüzet. Nem elhanyagolandó szempont az sem, hogy az adott nyelvkönyv szerepel-e az Oktatási Hivatal által kiadott Köznevelési Tankönyvjegyzékben. Az iskolák többsége, főleg az ország gazdaságilag elmaradottabb területein, csak olyan nyelvkönyvet tud választani, amelyik ezen a jegyzéken szerepel, mert így az egyre jelentősebb létszámú ingyen tankönyvre jogosult tanuló is megkaphatja az iskolai könyvtárból. Amennyiben a választott nyelvkönyv ezen a jegyzéken nem szerepel, minden tanulónak magának kell megvásárolnia, ami egyrészt sok család esetében nehézségbe ütközik, másrészt ellenkezik az ingyen tankönyvre jogosult tanulók érdekeivel. Összeegyeztetve a szakmai idegen nyelv tantárgy kerettantervben megadott témaköreit az Oktatási Hivatal által kiadott Köznevelési Tankönyvjegyzékkel, megállapítható, hogy a fenti kritériumok alapján jelenleg egyetlen nyelvkönyv sem választható a turisztikai szakmai idegen nyelv oktatásához. A megadott témakörök alapján több kiadványt kellene választania az oktátónak, ez azonban elég költséges lenne a tanuló számára. Marad az a megoldás, hogy az oktatók megvásárolják a nyelvkönyvet, amiből fénymásolnak a tanulóknak. Sajnos, ismerteve az oktatás általános eszközellátási helyzetét Magyarországon, ez sokszor fénymásolópapír hiányában nem valósul meg. A fenti megállapításokat támasztja alá az is, hogy a megkérdezett tanulók 94%-a a szakmai idegen nyelv tanulása során hiányolja a nyelvkönyvet.¹³ A tanulók számára is fontos tehát, hogy egy olyan nyelvkönyv, tanulási segédlet legyen a kezükben, amiből folyamatosan készülhetnek az órákra. A turisztikai szakmai idegen nyelv esetében ez a segédlet akár az oktató által utazási irodai prospektusokból, szállodai katalógusokból, városismertetőkből és egyéb idegen nyelvű turisztikai kiadványokból álló szövegbank is lehet (SZEKERESNÉ RÓZSA 2006).

Végül térjünk rá a címben is emlegetett tanulói tevékenységformákra, melyek kombinált alkalmazása nemcsak a nyelvoktatást színesíti, hanem meghatározza az oktatási módszereket is egy-egy tanítási cél elérése érdekében. A szakmai idegen nyelv tantárgy kerettanterve a 4. ábrán látható tanulói tevékenységformákat ajánlja. Mint az ábrán látható, a változatos tevékenységformákat különböző szempontok szerint csoportosítva ajánlja az oktató számára a kerettanterv. Ha az adott óra, illetve oktatási egység célját, követelményét szem előtt tartva a helyes tanulói tevékenységformát választja ki az oktató, nagymértékben hozzájárul ahhoz, hogy a tudástranszfer első és második fázisa, azaz a tanítás és a tanulás folyamata sikerrel járjon. Sokszor azonban nem egyezik az oktató és a tanuló „ízlése” a helyes tevékenységformát illetően: nem biztos, hogy a tanuló azokat a feladattípusokat szereti végezni, amiket az oktató határoz meg az órán. És ez fordítva is igaz, az oktátónak sokszor kell olyan feladatokhoz folyamodnia, melyek esetében le kell mondania a szoros értelemben vett oktatásról a pihentetőbb, játékosabb, feladatok javára, hogy a tanulók tanulási attitűdjét újból és újból pozitívvá tegye.

¹² Az összes megkérdezett tanuló, azaz 109 fő körében végzett felmérés eredménye.

¹³ Az összes megkérdezett tanuló, azaz 109 fő körében végzett felmérés eredménye.

Tanulói tevékenységforma	Tanulói tevékenység szervezési kerete (differentiálási módok)		
	Egyéni	Csoportbontás	Osztálykeret
Információfeldolgozó tevékenységek			
Olvasott szöveg önálló feldolgozása	X		
Olvasott szöveg feladattal vezetett feldolgozása		X	
Hallott szöveg feldolgozása jegyzeteléssel			X
Hallott szöveg feladattal vezetett feldolgozása		X	
Információk önálló rendszerezése	X		
Ismeretalkalmazási gyakorló tevékenységek, feladatok			
Leírás készítése	X		
Tesztfeladat megoldása	X		
Szöveges előadás egyéni felkészüléssel	X	X	
Csoportos munkaformák körében			
Csoportos helyzetgyakorlat, szituáció		X	

4. ábra

Ájánlott tanulói tevékenységformák a szakmai idegen nyelv tantárgyhoz (részlet)

3. A VIZSGÁLAT EREDMÉNYEI

Cikkem végén szeretném bemutatni a már korábban is említett kérdőíves felmérés tanulói tevékenységformákat vizsgáló részét. A felmérésnek ebben a részében az iskola szakmai idegen nyelvet oktató tanárai, valamint az iskola összes olyan tanulója részt vett, aki érettségi előtti képzésben vagy szakképzésben szakmai idegen nyelv tantárgyat tanul.¹⁴ A felmérés a tanulói tevékenységformákra irányult. Az oktatóknak alkalmazásuk gyakorisága alapján kellett besorolni ezeket a tevékenységformákat, valamint meg kellett ítélniük, hogy az adott tevékenységformával el tudják-e érni a kerettantervben megállapított tantárgyi célokat, kimeneti követelményeket. Az oktatók körében végzett felmérés során a következő oldalon látható eredmények születtek.

Ha összevetjük a tevékenységformák alkalmazásának gyakoriságát az elvárt hasznossággal, a következő eredményeket kapjuk: A szituációs feladatokat, az olvasott szöveg feladattal vezetett feldolgozását és a szöveges előadást rendszeresen alkalmazzák az oktatók a tanórán, és ezeket a tanulói tevékenységformákat kivétel nélkül hasznosnak tartják a tantárgy

¹⁴ Összesen 109 tanulói és 9 tanári kérdőívet dolgoztam fel.

kimeneti követelményeinek eléréséhez. Ellentmondás látható a beszélgetés és a hallott szöveg feladattal vezetett feldolgozása esetében: bár szinte rendszeresen alkalmazzák a beszélgetéseket a tanórákon, mégis csak az oktatók egyharmada tartja hasznosnak. Hasonló a helyzet a teszttel és az információk önálló rendszerezésével. A hallott szöveg feladattal vezetett feldolgozását viszont hasznosnak tartja az oktatók háromnegyede, azonban ezt a tevékenységformát ritkán alkalmazzák a tanórákon. Utóbbira magyarázatként szolgálhat a szakmai idegen nyelvű hallott szövegértési feladatok kis száma, nehéz fellelhetősége.

GYAKORISÁG 0 – soha, 1 – ritkán, 2 – gyakran, 3 – rendszeresen		HASZNOSSÁG az oktatók %-a szerint	
Tanulói tevékenységforma	átlag	Tanulói tevékenységforma	%
Olvasott szöveg önálló feldolgozása	1,22	Olvasott szöveg önálló feldolgozása	33
Olvasott szöveg feldolgozása feladattal	2,77	Olvasott szöveg feldolgozása feladattal	100
Hallott szöveg feldolgozása jegyzeteléssel	1,22	Hallott szöveg feldolgozása jegyzeteléssel	44
Hallott szöveg feldolgozása feladattal	1,33	Hallott szöveg feldolgozása feladattal	77
Információk önálló rendszerezése	2,22	Információk önálló rendszerezése	44
Leírás, fogalmazás készítése	1,77	Leírás, fogalmazás készítése	55
Teszt, feladat készítése	2,00	Teszt, feladat készítése	33
Szöveges előadás egyéni felkészüléssel	2,33	Szöveges előadás egyéni felkészüléssel	100
Szituáció, helyzetgyakorlat	3,00	Szituáció, helyzetgyakorlat	100
Vita, beszélgetés a témáról	2,66	Vita, beszélgetés a témáról	33

A további didaktikai megfigyelésekhez érdemes megvizsgálni a tudástranszfer tanulói oldalán végzett felmérésének eredményeit. A szakmai idegen nyelvet tanulóknak arra kellett válaszolniuk, hogy mely tevékenységformákat végeznek szívesen az órákon, valamint saját megítélésük szerint, mely tevékenységformák végzésével tudnak a legtöbbet fejlődni szakmai idegen nyelvből. Ennek eredményeit az alábbi táblázatban foglaltam össze:

KEDVELTSÉG a tanulók %-ának körében		HASZNOSSÁG a tanulók %-a szerint	
Tanulói tevékenységforma	%	Tanulói tevékenységforma	%
Olvasott szöveg önálló feldolgozása	17	Olvasott szöveg önálló feldolgozása	52
Olvasott szöveg feldolgozása feladattal	33	Olvasott szöveg feldolgozása feladattal	55
Hallott szöveg feldolgozása jegyzeteléssel	78	Hallott szöveg feldolgozása jegyzeteléssel	27
Hallott szöveg feldolgozása feladattal	57	Hallott szöveg feldolgozása feladattal	33
Információk önálló rendszerezése	38	Információk önálló rendszerezése	50
Leírás, fogalmazás készítése	62	Leírás, fogalmazás készítése	63
Teszt, feladat készítése	86	Teszt, feladat készítése	64
Szöveges előadás egyéni felkészüléssel	35	Szöveges előadás egyéni felkészüléssel	81
Szituáció, helyzetgyakorlat	44	Szituáció, helyzetgyakorlat	79
Vita, beszélgetés a témáról	39	Vita, beszélgetés a témáról	66

A tanulók körében a tesztkészítés, a hallott szövegértés és a fogalmazás készítése számítanak a legkedveltebb tevékenységformának, legkevésbé szívesen pedig az olvasott szövegértési feladatokat végzik. Ha megvizsgáljuk a tanulók által kedvelt tevékenységformákat, megállapíthatjuk, hogy ezek nem egyeznek az oktatók által előnyben részesítettekkel. A teszt gyakran, a többi inkább ritkán fordul elő a tanórákon. Az oktatók által rendszeresen alkalmazott szituációs feladatok, az olvasott szövegértés, a beszélgetés és a szöveges előadás éppen a legnépszerűtlenebb feladatok a tanulók körében.

Érdemes összehasonlítani az oktatók és a tanulók által hasznosnak tartott tevékenységformákat: az oktatók által kivétel nélkül a leghasznosabbnak tartott tevékenységformák az

olvasott szövegértés feladattal vezetett feldolgozása, a szöveges előadás egyéni felkészüléssel és a helyzetgyakorlatok, ehhez az értékhez közelít a hallott szövegértés feladattal vezetett feldolgozása. A szöveges előadást és a helyzetgyakorlatot a tanulók többsége is hasznosnak találja, ez a két tevékenységforma áll hasznosság tekintetében az első két helyen a tanulói oldalon. Az olvasott szöveg feladattal vezetett feldolgozását azonban már csak alig a tanulók fele ítéli hasznosnak, míg a hallott szöveg feladattal vezetett feldolgozását már csak a harmaduk. Érdekes, hogy a tesztet és a vitát csak az oktatók harmada tartja hasznos tanulói tevékenységnek, míg a tanulók körében ez kétszer olyan magas arány, kétharmaduk gondolja úgy, hogy az adott tevékenységformával bővítheti szakmai idegen nyelvi tudását.

ÖSSZEGZÉS

Az oktatók nem mindig alkalmazzák (alkalmazhatják) azokat a tanulói tevékenységformákat a tanórákon, melyeket a tantárgy kimeneti követelményeinek teljesítése szempontjából hasznosnak tartanak. Ennek háttérében egy komplex jelenség áll: a szakmai idegen nyelv oktatásához nem minden szakma esetében áll rendelkezésre olyan tankönyv, mely megfelel a kerettanterv és a szakmai vizsga által meghatározott követelményeknek és egyben megtalálható a nemzeti tankönyvlistán is. A tankönyvvel együtt hiányoznak olyan interaktív tananyagok is, mint pl. CD-k, DVD-k a hallott szövegértéshez, munkafüzet a szókincs fejlesztéséhez és az olvasott szövegértés gyakorlásához. Mindezek után az oktatóknak a tanulói attitűd szempontjából a tanulók állandó motivációjára is figyelnie kell, emiatt sokszor fel kell adnia a hasznosságot és a tanulók által előnyben részesített tevékenységformát kell alkalmaznia, még ha ez kevésbé hasznos is.

A tanulói tevékenységformák és ezek megvalósításának lehetőségei tehát nem mindig támasztják alá a szakmai idegen nyelv oktatásában a tudástranszfer teljes megvalósulását. Azonban az oktatók kreativitásával, a tevékenységformák minél szélesebb és változatosabb skálájának alkalmazásával, saját feladatbank összeállításával és felhasználásával kiküszöbölhetők a problémás területek.

IRODALOM

- CSAPÓ Benő 2002. *Az iskolai műveltség*. Budapest, Osiris.
- EINHORN Ágnes 2015. *A pedagógiai modernizáció és az idegennyelv-tanítás*. Miskolc, Miskolci Egyetemi Kiadó, Pedagógiai kultúra 3.
- KURTÁN Zsuzsa 2006. A nyelvfejlesztés tartalma a felsőoktatás idegen nyelvű képzésében. In: DR. SILYE Magdolna (sorozatszerk.) *Porta Lingua – 2006. Utak és perspektívák a hazai szaknyelvoktatásban és -kutatásban*. Debrecen, Debreceni Egyetem, 223–227.
- MOLNÁR Gyöngyvér 2002. A tudástranszfer. In: GÉCZI János (szerk.) *Iskolakultúra*. Gondolat Kiadó, 65–74.
- ROMSICS Ferenc 2005. A tudástranszfer kihívásai a szakmai nyelvoktatásban. Szerk. dr. MAJOROS Pál. *Külkereskedelmi Főiskolai Füzetek*, 14. szám, 5–9.
- SILYE Magdolna 2006. Értve érteni: Nyelvi műveltségi kompetenciák a globális társadalmi környezetben. In: DR. SILYE Magdolna (sorozatszerk.) *Porta Lingua – 2006. Utak és perspektívák a hazai szaknyelvoktatásban és -kutatásban*. Debrecen, Debreceni Egyetem, 63–69.

SZEKERESNÉ RÓZSA Etelka 2006. Párhuzamos turisztikai szövegek elemzése a szaknyelvoktatáshoz. In: DR. SILYE Magdolna (sorozatszerk.) *Porta Lingua – 2006. Utak és perspektívák a hazai szaknyelvoktatásban és –kutatásban*. Debrecen, Debreceni Egyetem, 241–249.